

А.В. САВІНОВА

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено дослідженню теоретичних аспектів управління оборотними активами підприємства. Проаналізовано різні підходи вітчизняних та зарубіжних учених до визначення економічної сутності оборотних активів. Розглянута система управління оборотними активами підприємства. Систематизовано основні напрями підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємства в сучасних умовах. В роботі висвітлено проблеми необхідності планування оборотних активів підприємств як важливої умови їх ефективного функціонування.

Ключові слова. Оборотні активи, методи планування, управління, оборотні кошти, оборотний капітал.

Статья посвящена исследованию теоретических аспектов управления оборотными активами предприятия. Проанализированы различные подходы отечественных и зарубежных ученых к определению экономической сущности оборотных активов. Рассмотрена система управления оборотными активами предприятия. Систематизированы основные направления повышения эффективности использования оборотных средств предприятия в современных условиях. В работе освещены проблемы необходимости планирования оборотных активов предприятий как важного условия их эффективного функционирования.

Ключевые слова. Оборотные активы, методы планирования, управления, оборотные средства, оборотный капитал.

The article deals with the features on management of current assets at the enterprise. The main goal and tasks on management of working assets of the enterprise are determined. Theoretical aspects of management of current assets of the enterprise are researched. Different approaches of domestic and foreign scientists to the definition on the economic essence of working capital are analyzed. The system on management of current assets of the enterprise is considered. The main directions on increasing the efficiency of using circulating assets on the enterprise in the modern conditions are systematized. The problems of the necessity on planning of current assets on enterprises as an important condition of their effective functioning are highlighted in the paper. The advantages that the company can achieve in the case of ensuring effective management of its current assets is determined

Keywords. Current assets, methods of planning, management, working capital, working capital.

Вступ. Вітчизняна економіка в сучасних умовах потребує нових підходів до управління оборотними активами. Система управління оборотними активами як важливим елементом підвищення ефективності функціонування підприємств набуває особливої актуальності.

Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає нових розробок до управління економікою як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління фінансами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання та забезпечували достатній рівень прибутковості.

У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств наслідком кризових явищ стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом із цим низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Для забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств актуальним завданням є суттєве вдосконалення механізму управління оборотними активами.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідженнями проблеми методики управління оборотними активами займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: Слав'юк Р.А., Нашкерська Г.В., Демченко Т. А., Ковальов В. В., Бланк І. О., Брігхем Ю. та інші.

Разом з тим, існує ряд недоліків в питанні управління оборотними активами, серед них є проблема в наявності, точніше у відсутності чітко визначеної методики, якою можуть слідувати підприємства для прийняття своїх управлінських рішень з питань оборотних активів, і тому як результат кожне підприємство змушене розробляти

власну методику вирішення цієї проблеми самостійно.

Мета статті. Розглянути різні підходи науковців щодо визначення економічної сутності оборотних активів підприємства; узагальнення чинників, що здійснюють вплив на ефективність використання оборотних активів; формування шляхів і способів поетапного управління оборотними активами підприємства.

Постановка задачі. В умовах ринкової економіки особливого значення набувають питання ефективного використання оборотних активів, що пов'язане з фінансовим менеджментом підприємства, адже обґрунтована й виважена політика управління оборотними активами формує ідеологію управління фінансами. Існування ряду негативних економічних явищ в Україні призводять до того, що забезпечення виробничої діяльності оборотними засобами стає проблемою. На основі даних аспектів можливо сформулювати дослідження, яке полягає в узагальненні засад ефективного використання оборотних засобів підприємств, дослідження та пошук напрямів підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оборотні активи підприємства розглядаються як сукупність матеріальних і фінансових активів, які шляхом структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг форм вартості з метою постійного відновлення процесу виробництва, одержання прибутку, підтримки нормальної ліквідності підприємства і повинні повністю використовуватися протягом одного календарного року або операційного циклу. Аналіз поняття «оборотні активи підприємства» відображено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Визначення поняття «оборотних активів»

№	Автор	Визначення
1	П(С)БО 2 [1, с. 67]	Оборотні активи - грошові кошти та їх <u>еквіваленти</u> , що не обмежені у використанні, а також інші <u>активи</u> , призначені для реалізації чи споживання протягом <u>операційного циклу</u> чи протягом дванадцяти місяців з дати <u>балансу</u> . Значну частку оборотних активів на підприємствах складають запаси.
2	Слав'юк Р.А.[2, с. 4]	Оборотні активи - ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
3	Нашкерська Г.В. [3, с.317]	Оборотні активи - це грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції
4	Демченко Т. А.[4, с.179]	Оборотні активи - сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі.
5	Ковальов В. В.[5, с. 256]	Оборотні активи – активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 міс. через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
6	Бланк І. О.[6, с.162]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються у процесі одного виробничо-комерційного циклу.
7	Крейніна М. Н. [7, с. 35]	Оборотні активи – це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які при нормальних умовах роботи протягом року (або навіть коротшого періоду) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.д.
8	Білик М. Д.[8, с. 161]	Оборотні активи – група мобільних активів із періодом використанні до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.
9	Зві Боді, Роберт Мертон [9, с. 114]	Оборотні активи – суми грошових коштів компанії та всі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші.
10	Брейлі Р.,Майєрс С.[10, с. 740]	Оборотні активи – це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти.

Проведені теоретичні дослідження поняття оборотних активів та отримане уточнене визначення цієї категорії визначають ключові аспекти в формуванні їх дефініції як економічної категорії. Чітке розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення, адже правильне сприйняття економічної термінології, спрощує роботу кожного підприємця, допомагає прослідкувати та виявити взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що у подальшому дозволить не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й будувати обґрунтовані економічні прогнози щодо доцільності використання та управління оборотними активами підприємства.

Першочерговими проблемами в управлінні оборотними активами є: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Система управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування та включає наступні етапи.

На першому етапі відбувається аналіз оборотних активів підприємства. Результати аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві та виявити основні напрямки їх підвищення. Другий етап характеризується вибором політики формування оборотних активів підприємства. Третій етап передбачає оптимізацію обсягів оборотних активів. На четвертому етапі відбувається оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. П'ятий етап характеризується забезпеченням необхідної ліквідності оборотних активів. На шостому етапі розглядається забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Сьомий етап забезпечує мінімізацію втрат оборотних активів у процесі їх використання. Восьмий етап заключається в формуванні принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів. Останній етап передбачає оптимізацію структури джерел фінансування оборотних активів.

Пошук шляхів поліпшення ефективного використання оборотних засобів передбачає також впровадження сучасних технологій, що забезпечують економію ресурсів, здешевлення виробництва і зростання якості продукції. Важливу роль у цьому

відіграє удосконалення відносин з іншими господарюючими суб'єктами, контрагентами даного підприємства. Мова йде про удосконалення умов матеріально-технічного обслуговування. Крім того, покращання свого становища на ринку передбачає стабільність у відносинах з покупцями, вибір форм розрахунків, що гарантують платежі і забезпечують прискорення завершення реалізації продукції і надходження коштів на рахунки підприємства. Це не тільки сприяє поліпшенню фінансового стану конкретного підприємства, а й забезпечує закріплення господарських зв'язків, поліпшення фінансової і платіжної дисципліни [11].

Основними напрямками підвищення ефективності використання оборотних засобів є:

1) зменшення матеріальних запасів на складах підприємства за рахунок зниження наднормативних запасів матеріалів, палива, інструменту, внаслідок поліпшення постачання, за рахунок зниження норм витрат матеріалів на одиницю продукції;

2) зменшення тривалості циклу виробництва основної продукції за рахунок застосування нової техніки і технології, підвищення продуктивності праці, норм витрат ресурсів, зменшення часу перебування в заділах деталей, складальних одиниць;

3) скорочення залишків нереалізованої продукції через прискорення реалізації, підвищення ефективності роботи служби маркетингу, удосконалення розрахунків, поліпшення комплектності постачань;

4) підвищення ритмічності виробництва внаслідок рівномірності випуску і відвантаження продукції, удосконалення планування і організації виробництва;

5) розвиток концентрації, спеціалізації і кооперування;

6) удосконалення асортименту продукції і підвищення якості виробів.

У вітчизняній і закордонній практиці при управлінні оборотними активами використовують різні методи такі як: метод АВС, метод нормування, оптимізації та метод коефіцієнтів.

Так перший метод, метод АВС, передбачає розподіл факторів що впливають на витрати на продукцію, витрат на реалізацію або інших проблем за питомою вагою. І підприємство таким чином розглядає який з факторів варто знизити, для зниження проблеми на які варто зосередити увагу.

Метод нормування полягає у розгляді лише тих оборотних активів, які підлягають нормуванню, за цим методом підприємство може розрахувати необхідний розмір оборотних активів.

Метод коефіцієнтів розглядає показники тривалості обертання оборотних активів, співвідношення тривалості планового періоду до коефіцієнта обертання, розрахунок коефіцієнту обертання оборотних коштів, відношення обсягу продажу продукції до середньорічної суми оборотних активів, рентабельність оборотних коштів тощо. Це в свою чергу призведе до покращення процесу виробництва та реалізації продукції.

Забезпечення якісного та ефективного управлінського процесу щодо оборотних активів підприємства сформує комплекс переваг у підвищенні результативності його функціонування у перспективі.

По-перше, це сприятиме безперебійному функціонуванню підприємства, зниженню ризиків щодо затримки операційної діяльності.

По-друге, буде оптимізовано розмір оборотних активів, що в свою чергу призведе до зниження витрат на забезпечення (формування) умов щодо їх фінансування та зберігання.

По-третє, це спричинить збільшення оборотності обігових коштів, а тому – сприятиме зростанню результативності функціонування даного господарюючого суб'єкта.

По-четверте, буде досягнуто кінцевого результату діяльності підприємства – оптимізації рівня його прибутковості за однакової ліквідності.

Ефективне використання оборотних засобів має велике економічне і соціальне значення для підприємства в сучасних умовах господарювання. Основними напрямками управління оборотними активами є: скорочення матеріальних запасів на складах за рахунок зниження наднормативних запасів матеріалів, палива, інструменту, внаслідок поліпшення постачання, за рахунок зниження норм витрат матеріалів на одиницю продукції; зменшення тривалості циклу виробництва основної продукції за рахунок застосування нової техніки і технології, підвищення продуктивності праці, норм витрат ресурсів, зменшення часу перебування в заділах деталей, складальних одиниць; скорочення залишків нереалізованої продукції через прискорення реалізації, підвищення ефективності роботи служби маркетингу, удосконалення розрахунків, поліпшення комплектності постачань; підвищення ритмічності виробництва внаслідок рівномірності випуску і відвантаження продукції, удосконалення планування і організації виробництва; розвиток концентрації, спеціалізації і кооперування; удосконалення асортименту продукції і підвищення якості виробів.

Висновки. В підсумку необхідно зазначити, що управління оборотними активами на підприємстві становить один з головних та важливих компонентів формування вдалої управлінської системи в цілому. Окрім того, від якості управління оборотними активами буде залежати платоспроможність господарюючого суб'єкта, рівень його рентабельності, формування можливостей щодо роботи у непередбачуваних ситуаціях, масштабність та рівень виробництва і кінцевої реалізації продукції. За умови забезпечення вдалого управління оборотними активами на підприємстві вдається досягти деякого вивільнення активів, які можна застосувати для забезпечення зростання прибутковості його функціонування, пришвидшення обіговості оборотних коштів, забезпечення безперебійної виробничої діяльності та максимізації прибутковості, що беззаперечно є першочерговою місією для кожного суб'єкта господарювання. Раціональне й ефективне використання оборотних коштів сприяє збільшенню

фінансової стійкості підприємства та його платоспроможності.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 “Баланс” від 21.06.99 №396/3689 // Все про бухгалтерський облік. – 2000. – № 11. – 158 с.
2. *Слав'юк Р. А.* Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. – Луцьк: Ред.- вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 460 с.
3. *Нашкєрська Г. В.* Фінансовий облік: навч. посіб. / Г. В. Нашкєрська. – К.: Кондор, 2005. – 503 с.
4. *Демченко Т. А.* Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Актуальні проблеми економіки / Т. А. Демченко. – 2007. – №9. – 227 с.
5. *Ковалєв В. В.* Курс фінансового менеджменту / В. В. Ковалєв. – М.: ТК Велбі, Проспект, 2008. – 448 с.
6. *Бланк І. А.* Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника – Центр, 2001. – 528 с.
7. *Крейнина М. Н.* Финансовый менеджмент: учебное пособие / М. Н. Крейнина. – М.: Дело и сервис, 1998. – 304 с.
8. *Білик М. Д.* Управління фінансами державних підприємств / М. Д. Білик. – К.: Знання, 1999. – 312 с.
9. *Боди З.* Финансы / З. Боди, Р. Мертон — М.: Вильямс, 2007. — 592 с.
10. *Брейли Р.* Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – М.: Олимп-Бизнес, 1997. – 1088 с.
11. *Ніколенко Ю. В.* Основи економічної теорії / Ю. В. Ніколенко: підручник. – 3-тє вид. – К.: ЦУЛ, 2003. – 540 с.
12. Ефективне управління оборотними активами як механізм фінансового оздоровлення підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/NPM/Economics/10_10_zabara.doc.htm.
13. *Чубка О. М.* Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств / Чубка О. М., Рудницька О. М. // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2008. – 13.-С. 440-445
14. *Яшук Д. Л.* Дослідження методології управління оборотними активами машинобудівних підприємств в умовах кризи / Яшук Д. Л. // Вісник економічного транспорту і промисловості. – 2010.- №32. – 252-257 с.

References (transliterated)

1. Polozhennya (standart) bukhgalters'koho obliku № 2 “Balans” vid 21.06.99 №396/3689 // Vse pro bukhgalters'kyu oblik. – 2000. – NO 11. – 158 P.
2. *Slav'yuk R. A.* Finansy pidpryyemstv: navchal'nyy posibnyk / R. A. Slav'yuk. – Luts'k: Red.- vyd. vidd. “Vezha” Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky, 2001. – 460 P.
3. *Nashkera'ska H. V.* Finansovyy oblik: navch. posib. / H. V. Nashkera'ska. – K.: Kondor, 2005. – 503 P.
4. *Demchenko T. A.* Oborotni aktyvy ta yikh vidobrazhennya v bukhgalters'komu obliku i finansoviy zvitnosti. Aktual'ni problemy ekonomiky / T. A. Demchenko. – 2007. – NO 9. – 227 P.
5. *Kovalev V. V.* Kurs fynansovoho menedzhmenta / V. V. Kovalev. – M.: TK Velby, Prospekt, 2008. – 448 P.
6. *Blank Y. A.* Fynansovy menedzhment: uchebny kurs / Y. A. Blank. – K.: Nyka – Tsent, 2001. – 528 P.
7. *Kreynyna M. N.* Fynansovy menedzhment: uchebnoe posobyie / M. N. Kreynyna. – M.: Delo y servys, 1998. – 304 P.
8. *Bilyk M. D.* Upravlinnya finansamy derzhavnykh pidpryyemstv / M. D. Bilyk. – K.: Znannya, 1999. – 312 P.
9. *Body Z.* Fynansy / Z. Body, R. Merton — M.: Vyl'yams, 2007. — 592 P.
10. *Breyly R.* Pryntsyp korporatyvnykh fynansov / R. Breyly, S. Mayers. – M.: Olymp-Byznes, 1997. – 1088 P.
11. *Nikolenko Yu. V.* Osnovy ekonomichnoyi teorii / Yu. V. Nikolenko: pidruchnyk. – 3-tye vyd. – K.: TsUL, 2003. – 540 P.
12. Efektyvne upravlinnya oborotnymy aktyvamy yak mekhanizm finansovoho ozdorovlennya pidpryyemstva [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu do resursu: http://www.rusnauka.com/NPM/Economics/10_10_zabara.doc.htm.
13. *Chubka O. M.* Otsinka metodiv upravlinnya oborotnym kapitalom promyslovykh pidpryyemstv / Chubka O. M., Rudnyts'ka O. M. // Ekonomika i rynek: oblik, analiz, kontrol'. – 2008. – 13.-P. 440-445
14. *Yashchuk D. L.* Doslidzhennya metodolohiyi upravlinnya oborotnymy aktyvamy mashynobudivnykh pidpryyemstv v umovakh kryzy / Yashchuk D. L. // Visnyk ekonomichnoho transportu i promyslovosti. – 2010.- NO 32. –P. 252-257.

Надійшло (received) 18.11.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект / А.В. Савінова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 54 (1257). – С. 134-137. – Бібліогр. 14 назв. – ISSN 2304-621X.

Управления оборотными активами предприятия: теоретический аспект / А.В. Савинова // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПИ», 2017. – № 54 (1257). – С. 134-137. – Библиогр.: 14 назв. – ISSN 2304-621X.

Management of working assets of the enterprise: theoretical aspect / A.V. Savinova // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financially-economic activity of enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – NO. 54 (1257) – P. 134-137. – Bibliogr.: 14. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Савінова Алла Вячеславівна – магістрант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», кафедра МЗЕД та фінансів; тел: +380999250765; e-mail savinova_alla@ukr.net

Савінова Алла Вячеславівна – магістр, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», кафедра МВЭД та фінансів; тел: +380999250765; e-mail savinova_alla@ukr.net

Savinova Alla – student, National Technic University “Kharkiv Politechnic Institute”, student Department of Foreign Economic Affairs and Finance; tel: +380999250765; e-mail savinova_alla@ukr.net